

3. Справа «Корнієць та інші проти України» (Case of korniyets and others v. Ukraine) (Заява № 2599/16 та 2 інші заяви). Стислий виклад рішення від 10 липня 2025 р. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/zakonodavstvo/Kornietc_Ukraine.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-607-5-31>

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДОКУМЕНТУВАННІ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ: ДОКАЗОВЕ ЗНАЧЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ

Тимчишин А. М.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін,
Івано-Франківська філія Університету «Україна»
м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID 0000-0002-9591-8273*

Тимчишин К. В.

*викладач природничих дисциплін
Івано-Франківський фаховий коледж
Київського університету інтелектуальної власності та права
м. Івано-Франківськ, Україна*

Зростання кількості екологічних злочинів, особливо в умовах війни, зумовлює потребу у швидкому, точному та надійному їх документуванні. Цифрові технології стають ключовим інструментом фіксації доказів, однак їх процесуальний статус залишається дискусійним. Внаслідок воєнних дій в Україні масштаби шкоди доквіллю значно зросли, що потребує нових підходів до фіксації доказів. Цифрові технології забезпечують оперативність, точність і масштабованість документування, проте правова система не встигає за їх розвитком [1; 2].

Виходячи зі зростаючих потреб у дослідженні ролі цифрових технологій документування екологічних злочинів, важливо визначити їх доказове значення та окреслити проблеми правової легалізації в Україні. З цією метою вважаємо доцільним провести комплексний аналіз використання цифрових технологій у документуванні екологічних

злочинів, визначення їх доказового потенціалу та проблем правового визнання в адміністративному і кримінальному процесі [3].

Поняття цифрового документування охоплює процеси збору, фіксації, обробки, збереження та передачі інформації про екологічні правопорушення із використанням цифрових інструментів (спутникові знімки, дрони, мобільні додатки, GIS-системи, відеофіксація) із застосуванням сучасних IT-рішень. Воно включає як технічні засоби, так і процедурні стандарти їх використання [4].

Основні цифрові інструменти:

- супутниковий моніторинг (виявлення змін у довкіллі, пожеж, забруднень) [5];

- безпілотні літальні апарати (оперативна фіксація) [6];

- геоінформаційні системи (аналіз і візуалізація даних – GIS) [7];

- мобільні додатки та платформи збору доказів (crowdsourcing) [8];

- технології штучного інтелекту дозволяють обробляти великі масиви екологічних даних і виявляти закономірності.

Цифрові дані визнаються важливим джерелом доказів у сучасному праві, оскільки забезпечують об'єктивність, точність і можливість перевірки. Вони можуть виступати як самостійні докази або доповнювати традиційні джерела доказування. Особливе значення має їхня здатність фіксувати події у реальному часі. Таким чином, цифрові матеріали можуть виступати:

- первинними доказами (фото, відео, супутникові знімки);

- допоміжними доказами (аналітичні звіти, карти, моделі);

- джерелами оперативної інформації.

Їх цінність полягає у швидкості отримання, об'єктивності та можливості перевірки.

Поряд з безперечними перевагами, основними проблемами правової легалізації цифрових доказів є відсутність уніфікованих стандартів їх використання, складність встановлення автентичності та цілісності, а також процесуальні обмеження щодо використання даних з відкритих джерел (OSINT). Додатково існують ризики фальсифікації та маніпуляції цифровою інформацією; відсутність чітких процесуальних норм щодо використання цифрових доказів; проблеми ідентифікації джерела інформації.

У країнах ЄС цифрові технології активно інтегруються у систему екологічного моніторингу та кримінального переслідування. Значну роль відіграють методи дистанційного зондування (використання супутникових програм), зокрема Copernicus, розвиток цифрової криміналістики, а також механізми міждержавного обміну даними. Європейський підхід базується на принципах превентивності, прозорості та технологічної інтеграції.

В Україні цифрові технології часто є єдиним способом фіксації екологічних злочинів у зоні бойових дій. Використання супутникових знімків, дронів та відкритих джерел дозволяє документувати масштабні екологічні збитки та формувати доказову базу для національних і міжнародних судів, актуалізувати використання міжнародних платформ та співпраці [2].

Пропозиції щодо вдосконалення застосування цифрових технологій у документуванні екологічних злочинів передбачають:

- нормативне закріплення статусу цифрових доказів;
- розробку стандартів їх збору та перевірки;
- створення єдиних цифрових реєстрів екологічних злочинів;
- підготовку фахівців у сфері цифрової криміналістики.

Важливо також забезпечити гармонізацію українського законодавства з правом ЄС [3].

У результаті проведеного дослідження встановлено, що цифрові технології формують нову парадигму документування екологічних злочинів, яка характеризується переходом від фрагментарної фіксації правопорушень до системного, безперервного та багаторівневого моніторингу стану довкілля. Це дозволяє забезпечити більш високий рівень доказовості, об'єктивності та оперативності реагування на екологічні загрози [1; 5].

Доказове значення цифрових даних визначається не лише їх змістом, але й дотриманням процедур їх збору, збереження та верифікації. У цьому контексті особливого значення набувають такі категорії, як автентичність, цілісність та надійність цифрових доказів, що потребують нормативного закріплення та уніфікації.

Однією з ключових проблем є відсутність комплексного правового регулювання використання цифрових доказів у справах про екологічні правопорушення в Україні. Наявні норми мають фрагментарний характер і не враховують специфіку цифрового середовища, що ускладнює їх практичне застосування та знижує ефективність правозастосовної діяльності [3].

Досвід країн ЄС свідчить про доцільність інтеграції цифрових технологій у систему екологічного управління та контролю на основі принципів превентивності, міжвідомчої координації та стандартизації цифрових доказів. Використання таких інструментів, як дистанційне зондування Землі та єдині цифрові платформи, забезпечує високий рівень узгодженості дій державних органів та підвищує ефективність екологічної політики.

Особливої ваги набуває застосування цифрових технологій в умовах воєнного стану в Україні, коли традиційні механізми фіксації екологічних злочинів є обмеженими або недоступними [8]. У таких

умовах цифрові докази часто виступають єдиним можливим джерелом інформації для документування шкоди довіллю та подальшого притягнення винних осіб до відповідальності, у тому числі на міжнародному рівні [2].

З урахуванням викладеного, визначено пріоритетні напрями вдосконалення адміністративно-правового забезпечення у цій сфері, зокрема: нормативне закріплення правового статусу цифрових доказів; розробка єдиних стандартів їх збору, обробки та зберігання; створення інтегрованих цифрових реєстрів екологічних правопорушень; запровадження міжвідомчих механізмів обміну даними; а також підготовка фахівців у сфері цифрової криміналістики та екологічного права [3].

Таким чином, цифровізація процесів документування екологічних злочинів є об'єктивною та необхідною умовою підвищення ефективності захисту довілля, однак її реалізація потребує системного реформування законодавства, інституційної спроможності держави та гармонізації із європейськими правовими стандартами [1].

Література

1. Environmental impacts of armed conflicts. Nairobi: United Nations Environment Programme (UNEP), 2022. 56 p.
2. Digitalisation and environment. Copenhagen: European Environment Agency, 2020. 92 p.
3. Copernicus Programme Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021. 120 p.
4. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. 4th ed. Harlow: Pearson, 2020. 1152 p.
5. Гуцалюк М. В., Антонюк П. Є. Процесуальна спроможність використання електронної (цифрової) інформації як доказу в кримінальному провадженні. Інформація і право. 2022. № 2 (41).
6. Назарко А. А. Електронні докази в українському кримінальному судочинстві: дослідження правових реалій та теоретичних перспектив. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023.
7. Колесник В. А., Гора І. В. Цифрова криміналістика в системі протидії злочинності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024.
8. Рогатинська Н. З., Летняк І. Електронні докази у кримінальному провадженні: проблеми збирання та оцінки допустимості. Наукові записки. Серія: Право. 2025.